

**XALQARO OMMAVIY HUQUQDA SUDLAR TOMONIDAN INVESTORLAR VA
DAVLATLAR O'RTASIDA QO'LLANILADIGAN ISBOTLASH TAMOYILLARI:
ISBOTLASH YUKI VA STANDARTLARI**

Toshmatov Sardorbek Bahriddin o'g'li

*Toshkent davlat yuridik universitet Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik
fakulteti talabasi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Xalqaro ommaviy huquqiy sudlarda keng qo'llaniladigan isbotlash yuki va standartlarining investor-davlat o'rtasidagi nizolar hal etish uchun faoliyat yuritadigan sudlarda qo'llanilishi, tomonlar o'rtasida dalillar bo'yicha isbotlash yukining taqsimlanishi, sud boshlanishdan yakuniy hal qiluv qaror chiqishga qadar mavjud bo'lgan bosqichlarda isbotlash yuki bo'yicha tomonlarning huquq va burchlari, bundan tashqari Xalqaro ommaviy huquq amaliyotida sudlar tomonidan bu printsipning qo'llanilish amaliyoti muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Isbotlash yuki, isbotlash standarti, actori incumbit onus probandi, Ratione voluntatis, ratsional personae, ratione materiae, ratione temporis.*

Abstract: *In this article, the burden of proof and standards widely used in international public law courts are used in courts operating to resolve investor-state disputes, the distribution of the burden of proof between the parties, the final decision from the beginning of the trial. the rights and obligations of the parties regarding the burden of proof at the stages leading up to the decision, in addition, the practice of applying this principle by courts in the practice of international public law is discussed.*

Keywords.: *Burden of proof, standard of proof, actori incumbit onus probandi, Ratione voluntatis, rational personae, ratione materiae, ratione temporis.*

Аннотация: *В данной статье бремя доказывания и стандарты, широко применяемые в международных публичных судах, используются в судах, осуществляющих деятельность по разрешению споров между инвестором и государством, распределение бремени доказывания между сторонами, окончательное решение с начала рассмотрены права и обязанности сторон относительно бремени доказывания на этапах, предшествующих вынесению решения, кроме того, обсуждается практика применения судами данного принципа в практике международного публичного права.*

Ключевые слова: *Бремя доказывания, стандарт доказывания, actori incumbit onus probandi, Ratione voluntatis, рациональные лица, ratione materiae, ratione temporis.*

Kirish

Zamonaviy investitsiyaviy kelishuvlari investor va qabul qiluvchi davlatning huquq va majburiyatlarini xalqaro huquqning obyektiga aylantirib qo'ydi. Ushbu huquq va majburiyatlarning qabul qiluvchi davlat tomonidan buzilishi ba'zida

davlatlararo kelishmovchiliklarni keltirib chiqarishi ham mumkin. Shuning uchun davlatlar o'z hududida kuchli investitsiyaviy kafolat va huquqiy mexanizim yaratishga bo'lgan talab kuchli, chunki, investor o'z investitsiyasini tavakkalchilikka asoslanib host-state kiritishda bu hududda mavjud huquqiy himoya va foyda olish uchun ko'zlangan obyektning samaradorligiga e'tibor qaratadi. Agar investitsiyalarni himoya qilish bo'yicha kelishuvlarda nizolarni hal qilish tartibi belgilanmagan bo'lsa, unda nizo xalqaro huquqning vositalari bilan tartibga solinadi, ya'ni dastlab qabul qiluvchi davlatning milliy sudlarida keyin esa diplomatik himoya institutini qo'llagan holda hal qilinadi. Bu turdagi nizolar bevosita xususiylikdan umumiylikga aylanib hal qilinish protsedurasi bilan boshqa investor shaklidagi nizolardan mutlaqo farqlanib boradi. Chunki, nizoning bir tarafida manfaatdor sifatida xalqaro huquqning mustaqil subyekti bo'lgan davlat boshqa tarafida esa bu davlatga foyda olish maqsadida kelgan xorijlik xususiy shaxs da'vogar va javobgar ishtirok etadi. Investitsiyaviy nizolar tarixiga nazar solib qaralganda ba'zida nizolarni hal qilish bir necha yillarga cho'zilib ketgan sud qarorlarni guvohi bo'lish mumkin. Buning sababi nizoning murakkabligi hamda tomonlar o'rtasida taqdim etilayotgan dalillar va keltirilayotgan vajlarning ko'pligi sababli ularni haqiqiylikni aniqlash, dalillar, isbotlash yuki va hujjatlarni ishlab chiqarish bilan bog'liq masalalar investor-davlat sudida keskinlikni keltirib chiqaradi. Zamonaviy sud protsessi raqobat asosida amalga oshiriladi. Bundan tashqari, bu raqobatli sud ishida huquqiy pozitsiyalarni shakllantirishda emas, balki birinchi navbatda dalillarni taqdim etish va isbotlashda namoyon bo'ladi.

Asosiy qism

Isbotlash aslida ikki qismdan iborat. Birinchisi, agar shaxs(davlat) boshqa birovga qarshi da'vo qo'zg'atayotgan bo'lsa, da'vo qo'zg'atayotgan tomon, da'vo qilayotgan tomon(javobgar) majburiyatni buzganligi, da'vogarga zarar yetkazganligi yoki asossiz harakat qilganligi to'g'risida ba'zi dalillar keltirish yukiga da'vogar ega bo'ladi[1] ya'ni, biror kishi biror narsani aytib, uni haqiqat deb hisoblaganida, u o'zi aytgan gapni isbotlashi kerakligini anglatadi[2]. Bu isbotlash yuki, ikkinchisi, standarti esa sudning ma'lum bir natijaga erishishi uchun da'vogar yoki javobgar taqdim etishi kerak bo'lgan dalillar miqdori[3]. Bu isbotlash standarti. Isbotlash standarti huquqiy tizimlarda tan olingan quyidagi to'rt darajada sudlar tomonidan dalillarni isbotlanishni talab qiladi:

- Dalilning odatiy standarti, birinchi navbatda, nizolashayotgan tomonlarning dalillarni to'plashi uchun teng imkoniyatlarga ega bo'lgan umumiy da'voda qo'llaniladi.

- Qisqartirilgan isbot standarti (talab qilinadigan minimal ishonch darajasi) tasdiqlovchiga odatdagi isbot standartiga javob beradigan dalillarning to'liq miqdorini taqdim etish qiyin bo'lganida qo'llaniladi, chunki ularning ko'pchiligi dalillar uning protsessual raqibi yoki nizoda ma'qullovchiga qarshi turadigan umumiy iqtisodiy manfaatlarga ega bo'lgan shaxslar guruhini nazorati bo'ladi. Sudda bahsli fakt mavjudligiga shubha uyg'otadigan minimal asosli dalillarni taqdim etish kifoya. Bunga javoban, boshqa tomon zarur dalillarga ega bo'lib, bu shubhalarni rad etishi kerak.

•Yuqori darajadagi isbotlash standarti (aniq va ishonchli dalillar) quyi standartning aks tasviri sifatida xuddi shu holatlarda, lekin qarama-qarshi tomonga nisbatan qo'llaniladi. Tasdiqlovchi tomonidan o'z da'volari uchun asos qilib qo'ygan holatlarni kuchaytirilgan isbotlash majburiyati.

•Isbotning eng yuqori standarti (ishonchlilik asosli shubhasiz) istisno holatlarda qo'llaniladi. Sud dalillarning yuzaga kelish sabablarini tushuntirishning barcha muqobil imkoniyatlari mavjud bo'lganda, agar sudya bu shubhasiz bo'lgan degan xulosaga kelsa, bahsli fakt isbotlangan deb hisoblanadi[4].

Har qanday nizoni hal qilish tartibida isbotlash yuki va standarti muhim rol o'ynaydi, chunki, u asosiy dalil savoliga javob beradi. Agar taraf sudga kerakli va yetarli dalillarni taqdim etmasa, bu ishning yo'qolishiga olib keladi. Bundan tashqari, ish uchun ahamiyatli bo'lgan holatlarni tasdiqlash uchun qanday dalillarni taqdim etishni tomonlarning o'zlari hal qiladilar. Dalillarni olishda sudning roli minimaldir[5].Turli huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarda isbotlash yukini taqsimlashning umumiy qoidasi shundan iboratki, ishda ishtirok etuvchi har bir shaxs o'zi nazarda tutgan holatlarni isbotlashi shart. Bundan tashqari, ishda ishtirok etuvchi shaxs sud tomonidan ish uchun ahamiyatli deb belgilagan holatlarni isbotlashi shart. Sud isbot predmetini belgilaydi.Tabiiyki, savol tug'iladi: investor-davlat sudlari isbotlash yuki bilan bog'liq tamoyillarni tan olganmi va agarda tan olingan bo'lsa qanday qo'llaniladi?.Odatda, Xalqaro huquqda isbotlashga doir asosiy qoida tariqasida lotincha "actori incumbit onus probandi"[6] iborasi qo'llaniladi.Ya'ni Xalqaro huquqda isbotlash yukiga oid asosiy tamoyil – taraf da'voni isbotlashi kerak ("asosiy tamoyil").Bu tamoyil Rim, umumiy va fuqarolik huquqi mamlakatlari an'analaridan kelib chiqqan[7] va shuning uchun investor-davlat arbitraji uchun bu istisno yoki yagona emas.Bu shuni ko'rsatadiki, investor-davlat sudlarida ham isbotlash yuki tan olgan va odatdagi kabi asosiy isbotlovchi da'voni taqdim etgan tomon hisoblanadi.Bu tamoyilning isboti o'laroq Xalqaro Sudning Doimiy Sudi (PCIJ), Xalqaro Sudi (ICJ) va Jahon Savdo Tashkilotining (JST) nizolarni hal qilish bo'yicha hay'atlari, shuningdek, nizolarni hal qilish bo'yicha boshqa xalqaro organlar tomonidan keng e'tirof etilgan.Masalan, JSTning apellyatsiya organi ham ushbu asosiy tamoyilni qabul qilib, "Bu fuqarolik huquqida, umumiy huquqda va aslida ko'pchilik yurisdiksiyalarda isbotlash yuki shikoyat qiluvchi yoki himoya qiluvchi, ma'lum bir da'vo yoki mudofaani tasdiqlovchi tarafga yuklanishi umume'tirof etilgan dalillar qonuniyati deya"- takidlaydi.Bundan Investor-davlat sudlarida ko'pincha da'voni taqdim qilgan tomon investor bo'lganligi uchun barcha isbotlash yuki investorda bo'ladi degan qa'tiy ma'no kasb etmagan, ya'nikim,sud protsessi boshlaganda ushbu ishni adolatli tarzda hal bo'lishi uchun taraflar o'zida mavjud dalillarni isbotlash yukiga ega.Yuqorida keltirilgan asosi tamoyil amaliyotda keng tarqalgan va Fuqarolik, Jinoyat, Xalqaro huquqdagi sudlar hamda nisbat dalillar birlamchi hal qiluvchi manba sifatida ko'p foydalanilmaydigan arbitraj sudlarda ham foydalaniladi(Masalan, Bu sudlar umumiy amaliyotida keng qo'llaniladigan 1976 yilgi UNCITRAL qoidalarining 24-moddasida: "Har bir tomon o'z

da'vosini yoki himoyasini qo'llab-quvvatlash uchun asoslanadigan faktlarni isbotlash majburiyatini oladi".) Bundan shuni anglash mumkinki, "actori incumbit onus probandi" tamoyil Rim, fuqarolik va umumiy huquq an'analari uchun umumiy bo'lib, huquqning umumiy printsipi sifatida tasniflanishi mumkin. Bu ko'pchilik arbitraj qoidalari asosiy tamoyil haqida ochiq-oydin emasligiga qaramasdan, biroq, asosiy printsipni qabul qilish juda keng tarqalgan bo'lib, uni qo'llash bo'yicha hech qanday kelishmovchilik bo'lmagan. Har qanday sudda isbotlash yuki va standart uchun asosiy tamoyil sifatida qo'llanilayotgan yuqoridagi asosiy printsipni(tamoyil) investor-davlat sudlari ham da'vonini ilgari surayotgan har qanday tomon - xoh investor, xoh davlat bo'lsin ular uchun asosiy tamoyil degan tushunchani tan oldi va qo'llaydi[8]. Bu printsipning Investor davlat sudlarda tan olinishining natijasi shuki, ko'rilayotgan nizo bo'yicha sudning yurisdiksiyasini o'rnatish va shartnoma buzilganligini ko'rsatishning dastlabki yuki da'vogarga yuklanadi. Shu bilan birga, javobgar davlat o'z himoyasini, qarshi da'volarini yoki ilgari surishi mumkin bo'lgan har qanday faktik asosni isbotlashi kerak. Asosiy tamoyil, hatto, haddan tashqari murakkab yoki qiyin vaziyatlarda ham o'zini istisno qilmaydi. Yuk bo'lgan tomon, o'ta og'ir holatlarda ham o'z yukini qondirish uchun mavjud bo'lgan barcha imkoniyatlardan foydalanishi kerak. Masalan, Agarda bu nizo bo'yicha da'vogar tomondan yetarli hujjatlar mavjud bo'lmasa, guvohlarning ko'rsatmalariga tayanib ish ko'rish isbotlash yuki majburiyatini bajarish sifatida tan olinadi va guvohlar ko'rsatuvi ish uchun muhim hal qiluvchi material hisoblandi. Xalqaro investitsiya huquqida investor va davlat o'rtasidagi nizolarni hal qilish bosqichlarda isbotlash yukini quyida muhokama qilamiz:

Yurisdiksiya bosqichida investor davlat arbitraji tomonidan tan olingan va qo'llaniladigan isbotlash yuki.

Bu bahsli huquqiy savollarni tug'diradi, chunki yurisdiksiyaga oid dalillar mohiyatan barcha tegishli faktlar taqdim etilishidan oldin keltiriladi[9]. Bu yurisdiksiya bosqichini ikkiga bo'lgan yoki bo'linmagandan qat'iy nazar, ammo yurisdiksiyaga tegishli bo'lgan ish uchun degan ma'noni anglatadi. Birinchidan, sudda asosga taalluqli barcha faktlar mavjud bo'lmasligi mumkin. Shuning uchun yurisdiksiya bosqichi sudda kim va qancha dalil taqdim etilishi kerakligi yuzaga keladi. Haqiqatan ham, yurisdiksiya bosqichida isbotlash yuki (kim isbotlashi kerak) va isbotlash standarti (isbot yuki bo'lgan tomon tomonidan qancha dalil keltirishi kerakligi) bilan bog'liq masalalar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'ladi va shu sababli, birgalikda tomonlar o'rtasida muhokama qilinadi. Umuman olganda, ish yuritishning yurisdiksiya bosqichida isbotlash yukini qo'llash asosiy tamoyilning qanday qo'llanilishi va uning qo'llanish sabablari tufayli ham bahsli, ham potentsial noto'g'ri tushuniladi. Investor-davlat ishida sudlar shtatlar tomonidan berilgan cheklangan vakolatga ega. Shuning uchun sudning tegishli yurisdiksiya vakolatiga ega bo'lishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Yurisdiksiya bosqichida isbot yuki ko'pchilik olimlar tomonidan tan olingan va investor-davlat tribunallari tomonidan

qo'llaniladigan ikkita kichik tamoyilda umumlashtirilishi mumkin: Birinchisi, sudning yurisdiksiyasiga taalluqli faktlar investor tomonidan ishning yurisdiksiya bosqichida aniqlanishi kerak. Agar javobgar yurisdiksiyaning himoya vositalariga tayanmoqchi bo'lsa, u bunday himoyani yurisdiksiya bosqichida isbotlashi kerak; Ikkinchisi, mohiyatiga taalluqli faktlar investor tomonidan ko'tarilishi kerak, ammo isbotlash shart emas, shuning uchun sud yurisdiksiya bosqichida ularning o'z yurisdiksiyasiga kiradimi yoki yo'qligini aniqlay oladi va shu bilan bu faktlarning to'g'riligini taxmin qiladi. Biroq, yurisdiksiya bosqichida ushbu faktlar bo'yicha hech qanday fikr shakllanmaydi, aksincha, agar ish yurisdiksiya bo'yicha tugatilmagan bo'lsa, ular mohiyati bo'yicha tegishli tarzda hal qilinadi. Bu fikrning boshlang'ich asosi shuki, ayni shu ish bo'yicha shu sudning yurisdiksiyaga ega ekanlik faktini isbotlash da'vogar tomonning zimmasiga tushishi kerak bo'lgan vazifadir. Yurisdiksiya bo'yicha isbotlash yukining ushbu birinchi qismi xalqaro yurisdiksiyaning tegishlilik nuqtayi nazaridan kelib chiqib aniqlandi. Chunki, Investor-davlat sudlarining yurisdiksiyasiga da'vo qilishning umumiy huquqi yo'q, faqatgina bunga vakolatli shaxslarning o'ziga xos huquqidan foydalaniladi. Xalqaro huquqiy protsessda yurisdiksiyaning o'ziga xos xususiyati birinchi navbatda rozilik mavjudligi (*ratione voluntatis*) darajasida qo'llaniladi. *Ratione voluntatis* buning mazmuni shundan iboratki, BIT yoki MIT ishtirokchisi bo'lgan davlat sudga muayyan nizolarni hal qilish uchun vakolat berganmi yoki yo'qligini tahlil qilishni talab qiladi. Undan so'ng, *ratione personae*, *ratione materiae* va *ratione temporis* o'rnatilishi lozim, ya'ni aniq nizolar haqiqatan yurisdiksiya vakolatini berish chegaralariga to'g'ri kelishini ko'rsatish hamda, Investor-davlat sudning yurisdiksiyasiga da'vogar (investor) mezbon davlatning ishni shu sudga ko'rishga roziligi mavjudligini tasdiqlovchi dalillarni taqdim etishi kerak. Natijada investor arbitraj yo'li bilan hal qilishni taklif qilayotgan nizo ushbu rozilik doirasiga kiruvchi dalillar (standart) ni taqdim etishi va isbotlashi ishni nizoni hal qilishning asosiy bosqichiga o'tishini ta'minlaydi [10].

Yuqoridagi tadqiqot natijasini umumlashtirib aytadigan bo'lsak, sudning yurisdiksiyasini dastlab belgilash investorning zimmasiga tushadi, chunki u sud yurisdiksiyasiga da'vogar tomon hisoblanadi. Investorning bu bo'yicha dalillari bo'lmasa, sud harakat qilish huquqiga ega bo'lmaydi. Chunki, yurisdiksiya belgilashning istisno tabiati sudning keyingi ishiga to'sqinlik qiladi. *Ratione voluntatis* yurisdiksiyasini o'rnatish yuki, shuning uchun investor zimmasiga tushadi.

Zararni qoplash bosqichida investor-davlat arbitraji tomonidan tan olingan va qo'llaniladigan isbotlash yuki.

Bu bosqichda isbot yukini qo'llash usulida ba'zi muhim farqlar mavjud. Masalan, yetkazilgan zararni mutlaq aniqlik bilan isbotlamaslik yukni bartaraf etmaslik deb hisoblanmaydi, ya'ni sud yetkazilgan zararni uning oldida mavjud bo'lgan dalillar bo'yicha baholaydi. Zararni qoplashning muhim huquqiy jihati shundaki, dalillar faqat faktlarni aniqlashga emas, balki ba'zi dalillar ortiqcha yoki kam kompensatsiyaga olib keladimi degan kengroq savollarga qaratiladi. Bundan tashqar ko'rilgan moddiy zarar

aniq faktlarga asoslangan holda to'plangan dalillar asosida shakllantiriladi. Ammo, investorning ishchanlik obro'siga yetkazilgan zarar hamda ma'naviy yo'qotishlar bo'yicha kelib chiqadigan zararni qoplatish bu bosqichning farqli jihatlarini ko'rsatadi. Zararni qoplash bosqichida isbotlash yukining funktsional maqsadi sud yurisdiksiyasining istisno va cheklangan xususiyatiga e'tibor qaratiladigan yurisdiksiya bosqichidagidan farq qiladi. Xususan, ish sud yuritishga qabul qilingadan so'ng, Sudlar da'vogarga berilishi mumkin bo'lgan turli xil huquqiy himoya vositalaridan birini tanlashi kerak, ular ikkita tegishli triptixga bo'linishi mumkin. Birinchi triptix himoya vositalarini restitutio in integrumga, kompensatsiya yoki rozi bo'lish (sud tomonidan ish bo'yicha taklif etilgan tanlovdan qoniqish)ga ajratadi, himoya vositasining maqsadga muvofiqligi haqidagi savol birinchi triptixga tegishli. Sud qanday himoya vositasini tanlashi lozim? Shu munosabat bilan isbotlash yuki faktik va huquqiy savollarning gibridiga ta'sir qiladi. Dastlab, sud ma'lum bir himoya vositasini tayinlash uchun vakolatli ekanligini aniqlanishi kerak. So'ngra, ma'lum bir himoya vositasini tayinlash tomonlardan biri uchun qanday oqibatlarga olib kelishini aniqlash kerak.

Yuqoridagi ma'lumotlardan Shuni xulosa qilamizki, Davlatning investor bilan tuzilgan shartnomani buzishdan kelib chiqqan zarar bo'yicha investor-davlat sudlarda isbotlash yuki va isbotlash standarti bo'yicha asosiy qoidasi shuki, da'vogar o'zining e'tiroz bildirilgan zararini isbotlashi, boshqacha qilib aytganda, o'z qonuniy huquqlarining buzilishi natijasida qanday zarar yoki zarar yetkazilganligini ko'rsatishi kerak.

Ikkinchi triptix zararni qoplash usullarini ajratadi. Bunga binoan ichki qonunchilik bo'yicha zarar ko'rgan investor tomonida boy berilgan foyda, kutilgan natija va vaziyat o'zgarishi yuzasidan kelib chiqqan zarar bo'yicha to'landigan foizlar va kompensatsiyani to'lash nazarda tutiladi. Bitim va munosabtdan kelib chiqib, kutilgan foyda (yoki muvofiqlik) foiz dan zarar o'lchash orqali, ya'ni agar shu vaziyat sodir bo'lmaganda qancha foyda olish mumkinligidan kelib chiqib aniqlanadi. Bundan tashqari pozitsiyani o'zgartirish nuqtai nazaridan yetkazilgan zarar bo'yicha qo'shimcha foizlarni undirish bo'yicha zarar o'lchanadi. Shundan so'ng, da'vo talabi to'liq yoki qisman qanoatlantiriladi. Bu triptixning natijasi ularoq ko'rilgan zarar bo'yicha olinadigan foizlari bitimni yoki munosabatlarni to'liq bekor qilib, o'zaro munosabatlarda asossiz boyib ketishning oldini oladi.

Xulosa qilib aytganda, investorlar va davlatlar o'rtasida xalqaro ommaviy huquqda sudlar tomonidan qo'llaniladigan isbotlash tamoyillari isbotlash yuki va standartlardir. Isbotlash yuki odatda investor zimmasiga tushadi, u o'z da'volarini sudni qondirish uchun isbotlashi kerak. Dalillash yuki investordan o'z da'volarini tasdiqlovchi dalillarni taqdim etishni talab qiladi. Isbotlash standartlarining meyorlari sud tomonidan belgilanishi da'vogar o'z da'volari haqiqat ekanligiga ishontirishni talab qiladi. Xalqaro ommaviy huquqda isbot standarti odatda ehtimollar muvozanati hisoblanadi, ammo ba'zi hollarda isbotlashning pastroq standarti qo'llanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

[1] <https://www.coloradolaw.net/law-101/%20burden%20of%20proof/>.

[2] <https://indianlegalsolution.com/burden-of-proof/>.

[3] <https://www.justia.com/trials-litigation/lawsuits-and-the-court-process/evidentiary-standards-and-burdens-of-proof>.

[4] <https://yustina.ru/analytics/90#:~:text=%C2%AB%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D1%8B%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%E2%80%93%D1%8D%D1%82%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C,%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%20%D0%BE%D1%82%2025.06.2018%20%D0%B3>.

[5] <https://advokat-poluektov.ru/publish/bremya-dokazyvaniya-v-sudebnyx-sporax>.

[6] Ushbu lotincha ibora bir necha xil shakllarda namoyon bo'ladi. Ba'zilar buni actori incumbit onus probandi deb atashadi; boshqalar buni onus probandi qoidasi deb atashadi; boshqalar buni actori incumbit probatio deb atashadi. Biroq, tashqi ko'rinishidagi farqlarga qaramay, uning ma'nosi bo'yicha yakdillik mavjud

[7] Bin Cheng, General Principles Of Law As Applied By International Courts And Tribunals (first published 1953, Cambridge University Press 2006) 327p

[8] Duggal, K.A.N. Principles of evidence in investor-state arbitration: burden, standards, presumptions & inferences. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/68700>.

[9] Plama Consortium Ltd v Republic of Bulgaria, ICSID Case No ARB/03/24, Decision on Jurisdiction. <https://jsumundi.com/fr/document/decision/en-plama-consortium-limited-v-republic-of-bulgaria-decision-on-jurisdiction-tuesday-8th-february-2005>.

[10] Duggal, K.A.N. Principles of evidence in investor-state arbitration: burden, standards, presumptions. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/68700>.